

**Diskusný príspevok na Národnú konferenciu o športe
„Ako ďalej, slovenský vrcholový šport“
5.-7.11.2008, Grand Hotel Bellevu, Starý Smokovec**

**Problematika športu zdravotne postihnutých – všeobecne,
So zameraním na zimné športy.**

1. Tradícia, história, športové zázemie, výsledky, úspechy:

Organizovaný šport v rámci zdravotne postihnutých má takmer tridsaťročnú históriu v letných športoch a dvadsaťročnú v zimných športoch. V období socializmu nebol tento šport v centre záujmu spoločnosti a tomu zodpovedala aj nedostatočná podpora aktivít postihnutých športovcov, čo sa prejavovalo v slabej príprave a účasti na vrcholných podujatiach- Majstrovstvách sveta, Letných a Zimných paralympijských hrách ako aj organizácii športových podujatí u nás. Zimná paralympiáda 1988 v Innsbrucku bola zastrešená účasťou troch zjazdárov zo Slovenska. Napriek zabezpečeniu zo strany štátu na úrovni „športu pre všetkých“ takmer žiadna príprava, získali naši športovci cenné medzinárodné skúsenosti a aj bodované umiestnenie. Podobná situácia sa zopakovala aj pri štarte na Majstrovstvách sveta v zjazdovom lyžovaní o dva roky neskôr. Zvýšený záujem zo strany štátu – spoločnosti o finančné riešenie a podporu športu zdravotne postihnutých začal po revolúcii v roku 1989, čo sa prejavilo v účasti na Zimných paralympijských hrách (ZPH) v Albertville 1992 a na Letných paralympijských hrách (LPH) v Barcelone v 1992, kde štartovali viacerí slovenskí športovci a získali medaile pre ČSFR. Od tohto obdobia, môžeme hovoriť o zlepšenom zabezpečení tréningovej prípravy s trénermi, materiálnom zabezpečení a účasti na medzinárodných podujatiach. Uvedená zvýšená podpora zo strany štátu sa prejavovala aj v úspechoch športovcov na ZPH 1994 v Lillehammeri, 1998 v Nagane, 2002 v Salt Lake City, 2006 v Toríne a na Letných paralympiádach 1996 v Atlante, 2000 v Sydney a 2004 v Aténach.

Tabuľka 1

Zimné paralympijske hry					
rok	dejisko	Poradie Slovenska	Mediale SR	Počet členov výpravy SR	Počet štartujúcich krajín
1994	Lillehammer	19.	5 (0-3-2)	29	31
1998	Nagano	18.	10 (0-6-4)	36	32
2002	Salt Lake City	20.	9 (0-3-6)	33	36
2006	Turín	13.	2 (0-1-1)	41	39
Letné paralympijske hry					
1996	Atlanta		11(2-4-5)		
2000	Sydney		13(3-5-5)		
2004	Atény	30.	12(5-3-4)		75
2008	Peking	39.	6 (2-3-1)		69

Šport zdravotne postihnutých na Slovensku prešiel od vzniku samostatnej SR určitý vývoj. Kým v rokoch 90tych sa v spoločnosti hovorilo predovšetkým o telesne postihnutých športovcoch a okrajovo sa spomenuli aj zrakovo postihnutí, dnes už verejnosť registruje aj sluchovo, či mentálne postihnutých. Z dôvodu jednotného označenia všetkých štyroch skupín postihnutých občanov (telesne, zrakovo, sluchovo a mentálne postihnutí) vznikol termín „zdravotne postihnutí“. Tento bol prijímaný na prelome tisícročí s určitou nevôľou, najmä u niektorých najvyšších predstaviteľov Slovenského zväzu telesne postihnutých športovcov, ktorí v im podobných, len s iným druhom postihnutia, videli konkurenciu. Zároveň si takto chránili svoju „identitu“. Dnes tento termín bežne a správne používajú aj zástupcovia médií, pričom rozlišujú telesne, zrakovo, mentálne a sluchovo postihnutých.

Vyslovene školácke chyby v oblasti riadenia a manažmentu robili sluchovo postihnutí, ktorí sa uzatvárali sami do seba a k rozhodovaniu prakticky vôbec nepustili nikoho, kto nebol sluchovo

postihnúť. A tak, ich športy, napriek tomu, že k integrácii s nepostihnutou populáciou majú zrejme najbližšie (napr. vrh guľou na M-SR senioriek i junioriek t.r. vyhrala sluchovo postihnutá atlétka) paradoxne zostávajú izolované a pôsobia skôr sektárskym dojmom.

2. Súčasný stav vrcholového športu:

Telesne postihnutí sú dnes právom považovaní za najúspešnejších zdravotne postihnutých reprezentantov SR. Športy zdravotne postihnutých sú výkonnostne niekde v 50-60tych rokoch nepostihnutých športovcov. Tomuto nasvedčuje prudký a progresívny rozvoj v tejto oblasti, čo sa nám nepodarilo z hľadiska výkonnosti v niektorých športoch zachytiť. Aj tento fakt sa výrazne podpísal pod výsledky slovenskej paralympijskej reprezentácie na poslednej paralympiáde v Pekingu, keď došlo k značnému poklesu získaných medailí na polovicu z predchádzajúcich LPH v Aténach. Treba spomenúť, že okrem represíí namierených do vlastných radov, išlo aj o administratívne zásahy zo strany najvyšších orgánov – Medzinárodného paralympijského výboru (IPC), ktorými sú napr. zlučovanie skupín postihnutých, či „vynechanie“ iných skupín postihnutých zo súťaží. Toto má za cieľ „zvýšenie kvality“ športu a tým aj samotnej ceny paralympijskej medaile.

Skutočnosť zvyšovania hodnoty paralympijskej medaily je evidentná v porovnaní zo získanými kovmi na ZPH 2006 a 2002. V Torine získali naši športovci tretinu medailí oproti Salt Lake City a napriek tomu obsadilo Slovensko v hodnotení krajín lepšie umiestnenie v Torine. Napriek novým zimným športom a disciplinám zaradeným do programu hier, spôsobilo spájanie jednotlivých druhov postihnutia do troch kategórií – stojaci, sediaci a nevidiaci, podstatný pokles v počte odovzdaných medailí:

Počet odovzdaných sád medailí na ZPH: 1994 – 132, 1998 – 122, 2002 – 92 a 2006 – 58 sád.

Snahy o integráciu s nepostihnutými z radov telesne postihnutých sa prejavili aj na slovenskej úrovni, kde sa presadzovala predovšetkým bezruká Lenka Gajarská v skoku do diaľky. Aj zrakovo postihnutí majú svojich ľudí na rozhraní, ktorými sú prevažne bežci – v poslednej dobe sa darí najmä šprintérke Hanke Kolníkovej, ktorá na atletických M-SR Junioriek získala v behu na 200 m bronzovú medailu.

Po stránke odborného zabezpečenia športovej prípravy je medzi zdravotne postihnutými situácia slabšia, až nedostatočná. Najmä organizácie zaoberajúce sa športmi podľa postihnutí, venujú tejto dôležitej stránke málo pozornosti. Zrejme v predstavách niektorých funkcionárov zotrúva predstava, že tréneri – odborníci by sa mali ich športovcom venovať na báze sociálneho cítenia. Zaznávajú potreby a dôležitosť zapojenia do prípravy odborne fundovaných kádrov sa prejavuje aj v hodnotovom systéme súčasného vedenia Slovenského paralympijského výboru. Pred zabezpečením potrieb najlepších športovcov uprednostnilo pochybné potreby a na Národný štadión v Pekingu sa skôr dostali sponzori SPV ako niektorí tréneri.

Do športu zdravotne postihnutých sa integrovali aj niektoré neduhy – treba spomenúť kauzu tunelovania SPV a nevysvetlené použitie len štátnych prostriedkov vo výške 28 mil. SK na výstavbu tzv. Paralympijského centra v Piešťanoch. Zatiaľ nikto zo zodpovedných v SPV neriešil druhú časť ekonomiky a to použitie nemalých sponzorských a zapožičaných prostriedkov pre účely v prospech športu zdravotne postihnutých. Kritika a podozrenia boli vyriešené vylúčením kritikov a zodpovedný riadiaci pracovník tohto združenia pokojne sedí na čele organizácie rozhodujúcej o slovenskej reprezentácii paralympionikov aj naďalej... Druhá veľká tohtoročná kauza sa týkala údajnej sprenevery vo výške 50 mil. na Slovenskom Deaflympijskom výbore. Tu tiež nenájdeme veľa hodnoverných informácií, keďže ide o uzavretú spoločnosť... Obidve kauzy majú rozdielne pokračovanie - v SPV to vyzerá, akoby sa nič nestalo, vedúci pracovník SDV už sedí vo vyšetrovacej väzbe.

Zdravotne postihnutí sa medzi bežnú populáciu integrujú len pomaly a s ťažkou. Integrácii bránia v skutočnosti jej funkcionári, ktorí sem – tam čosi o nej prehodia, ale súčasný stav im vyhovuje. Ľudia pod nimi sú totiž závislí od rozhodnutí vrcholových orgánov disponujúcich dôležitou „licenciou“ na právo nominovať do reprezentačných celkov. Táto licencia znamená aj akési výhradné právo na štátne zdroje a tak sa prostredníctvom nového zákona budú pokúšať zákonným spôsobom oslabiť existujúce a konkurujúce štruktúry.

A tak integrácia je v ich ústach len populistickou formulkou. Kroky, ktoré robia, sú v skutočnosti snahou upevniť tzv. „identitu“ ich združení, posilniť osobné pozície a vytlačiť z konkurenčného prostredia združenia vznikajúce na princípoch iných, podobných združeniam nepostihnutých športovcov. V skutočnosti teda nie je integrácia primárnym ani sekundárnym cieľom súčasných riadiacich štruktúr združení fungujúceho podľa druhu postihnutia.

Malá pozornosť paralympijskemu daniu vytvára rôzne negatíva smerujúce k chybám medializovaným v poslednom období so zlým použitím štátnych prostriedkov a preto je dôležité zlepšiť spoluprácu so športovými zväzmi, Olympijským hnutím, ústrednými orgánmi a prostredníctvom médií aj so širokou verejnosťou.

V poslednom období ovplyvňujú negatívne rozvoj športu zdravotne postihnutých nasledovné faktory:

- osobné zasahovanie do prípravy a zneužívanie športovcov z titulu ekonomickej závislosti na zabezpečenie prípravy od vedenia Slovenského paralympijskeho výboru.
- pozitívne nasmerovanie do oblasti športu ZP v období 1996 – 2003 – postupne prispôsobené v ďalších rokoch na individuálnu prezentáciu predsedu SPV, smerujúcu k politickým aktivitám, nezlučiteľnými so športom.
- od roku 2006 nesúlad a protichodnosť s transparentnosťou a serióznosťou poukázania a použitia štátnych a sponzorských zdrojov – prezentovaná v praxi predsedom SPV, len Slovenský lyžiarsky zväz zdravotne postihnutých prišiel minimálne o 1,3 mil. Sk v roku 2007, ktoré boli poukázané z MŠ SR na SPV – dodnes nevyriešené.

V športe zdravotne postihnutých, najmä v lyžovaní pôsobím po svojom úraze od roku 1986, odkedy som bol reprezentantom v zjazdovom lyžovaní, organizátorom podujatí a ostatných aktivít, od vzniku SOV zástupcom vo výkonnom výbore, zakladateľom SPV. V súčasnosti mi nie je ľahostajná situácia v paralympijskom športe, kde dochádza k defraudácii mena, hodnôt a v prípade ekonomických dopadov aj k zadĺženiu hnutia na Slovensku.

Napriek týmto skutočnostiam, je reálne stabilizovať paralympijske hnutie – za predpokladu uvedomelosti a pochopenia situácie zo strany športovcov a ostatných aktívnych ľudí v športe zdravotne postihnutých, čo je nevyhnutnosťou pre ďalší rozvoj športu bez ohľadu na osobné záujmy určitých funkcionárov.

II. AKO ĎALEJ?

Ak chceme aby zdravotne postihnutí športovci na budúcných MS a paralympijských hrách úspešne reprezentovali Slovensko a získavali popredné, prípadne medailové umiestnenia je nevyhnutné riešiť náš šport so zabezpečením ako u vrcholového športu. Preto je potrebná zabezpečenosť v jednotlivých oblastiach – tréningová príprava, materiálne, sociálne, personálne a zdravotné zabezpečenie, tak ako je to vo vyspelých zahraničných krajinách. Pokiaľ vnímame vrcholový šport zdravotne postihnutých z pohľadu spomenutého vývoja v začiatkoch ako „šport pre všetkých“, v poslednom období ako „výkonnostný šport“ s prvkami vrcholového športu je nevyhnutné najmä z pohľadu odbornej verejnosti, následne médií a širokej verejnosti rešpektovať celosvetový vývoj v tomto športe a najlepších športovcov – paralympionikov vnímať ako zástupcov „vrcholového športu“.

I. Šport zdravotne postihnutých:

Vyriešenie štruktúry a zaradenie zdravotne postihnutých športovcov v rámci integračného procesu v športovom systéme:

- a) prijatie zástupcu športov zdravotne postihnutých do Slovenského olympijskeho výboru (SOV) na najbližšej konferencii.
- b) integrácia jednotlivých športových odvetví podľa športov do národných športových zväzov (atletika, cyklistika, plávanie, streľba, stolný tenis, tenis, lyžovanie, atď.) – vytvorenie úseku – komisie pre zdravotne postihnutých v danom športe.
- c) doriešenie medzinárodného napojenia športov zdravotne postihnutých v rámci existujúcich štruktúr, alebo uznanie nového subjektu.
- d) Systém podpory zdravotne postihnutých v rámci ÚTM, CTM pri školách pre zdravotne postihnutých, stredísk mládeže
- e) Vyriešenie stredísk vrcholového športu pre zdravotne postihnutých komplexným zabezpečením – materiálne, sociálne tréningové, zdravotné a odborné.

II. Šport všeobecne:

1. Vytvorenie strešného orgánu pre športy v rámci SR – ATJK, AŠZ, SZTK, SOV – za dohodnutých podmienok a pravidiel, čo sa nepodarilo od roku 1989 riešiť určitým progresívnym systémom, ktorý by vyhovoval
2. Garancia financovania potrieb športu v rámci rozdelenia – šport pre všetkých, školský, výkonnostný a vrcholový z hľadiska štátnych garancií
  - a) výnosy z hier, stávkových lotérií, automaty a ostatné riešiť % a nie do štátneho rozpočtu
  - b) % zo štátneho rozpočtu resp. hrubého domáceho produktu určiť podporu na šport a aktivity v oblasti športu (napr.: 0,5% - 1%)
  - c) vytváranie základných predpokladov na športové aktivity - debarierizácia športovísk – aj v školách, rekonštrukcia súčasných a výstavba nových športových areálov.

Predkladá: Karol Mihok

(od roku 1996-2002 podpredseda, 2002-2003 predseda SPV, 2001- predseda SLZZP)